

zwakheid en ook de verzoeking in zich, dat wij het menschenwoord met Gods Woord verwarren of vereenzelvigen. Maar het sacrament doet nog scherper dan de prediking het a priori van Gods werk tegenover al ons werken en gelooven uitkomen. Hier voelen wij nog dieper, dat het eigenlijke van den eeredienst een „Ereignis“ is, waarover wij niet beschikken, doch waarin en waardoor beschikt wordt over ons.¹³⁾

Eveneens Barthiaansch is deze voorkeur, omdat het in het sacrament niet slechts om de waarheid, maar om de werkelijkheid gaat. Hier wordt het nog klaarder, dat het Woord Gods, dat over onze schepping en verzoening en verlossing handelt, ons niet slechts als ziel, maar in ons gansche menszijn, waartoe ook ons lichaam behoort, aangaat. Lichamelijkheid is het einde der wegen Gods.¹⁴⁾ Dit is dan ook de intieme gedachte, en niet zoozeer overwegingen van eerbied, als de sacramentele beweging ook ons lichaam zoo nauw bij den cultus betreft.

Barthiaansch is alverder deze voorkeur, omdat het sacrament het ons nog meer dan de prediking onmogelijk maakt, om aan het kruis voorbij te loopen en tot een theologie der glorie te vervallen. Het beteekent inderdaad de allerlaatste grens. Terwijl wij brood eten en wijn drinken — die op de avondmaalstafel niet zonder de opoffering van het schepsel aanwezig zijn — en zich hier aldus de natuur verheft tegen al ons stuk-denken en kapotpraten van de waarheid, worden wij teruggeworpen naar den allereersten aanvang, naar het eigenlijke eerste en laatste woord van God, dat slechts Hij ons zeggen kan en wil.¹⁵⁾

Maar hietegenover is het weer meer invloed van Tillich, om aan het sacrament een zekeren voorrang te geven, omdat door de schepping God in de natuur allerlei „Mächtigheit“ gelegd heeft, en dus Zijn heerlijkheid beter in de stoffelijke dingen dan in den klank van woorden zich manifesteeren kan.

Wanneer de sacramentele beweging voorts zoo speciaal van de „verborgenheid“ des avondmaals spreekt, en daarin den eeredienst laat uitloopen, bedoelt ze hiermee niet, dat de Heere Jezus Christus in ons werkt al wat de teekenen ons voor oogen stellen op een wijze, die ons verstand te boven gaat en ons onbegrijpelijk is, gelijk de werking des Heiligen Geestes verborgen en onbegrijpelijk is. (Ned. Geloofsbel., art. 35). Maar met het mysterieuze van het sacrament bedoelt men, dat God zich wel openbaart, doch tegelijk verborgen houdt, en dat het teeken van Zijn openbaring tegelijk Zijn verbergings is.¹⁶⁾

Uit de overtuiging, dat de presentie Gods zich aan het avondmaal bijzonder manifesteert — hoe dit dan ook wordt ingedacht — wordt meer begrijpelijk. Indien dit het geval is, dan kan ook de plaats waar dit geschiedt geen gewoon kerkgebouw, maar moet het wel een soort gewijd huis zijn. Dan is ook de ambtsdrager, die het sacrament bedient, vooral priester, en dan is een zekere rangorde onvermijdelijk, hooger of lager, naarmate men dichter bij deze bediening of er verder vanaf staat. Dan moet ook het kerkelijk jaar nauwkeurig waargenomen. Want dit is niet meer het op gezette tijden herdenken van de heilsfeiten, maar een vernieuwing daarvan voor ons eigen leven (blz. 202). De avondmaalsvieringen op het ritme van het kerkelijk jaar zijn als 't ware de voortzetting van de Incarnatie van Christus.¹⁷⁾ Dan heeft zelfs telkens van Gods zijde een offerande, ja een zelf-overgave plaats. En dat hierbij de vleeschwording nog weer voorrang krijgt boven de kruisiging, laat zich volkomen begrijpen. De vleeschwording is immers het grootste christelijke mysterie of sacrament.¹⁸⁾ In haar blijkt het immers, dat, wanneer God komt, Hij niet alleen tot menschen, maar ook als mensch komt.¹⁹⁾

Doch door dit alles verliest de sacramentele beweging de beste goederen, die ons uit de handen der reformatie en van de apostolische kerk, ja van God zelf toegekomen zijn. Doch hierover D. V. in een slot-artikel nog nader.

E. D. KRAAN.

13) T. a. p., 429—430.

14) T. a. p., 434—435.

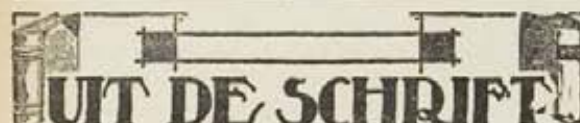
15) T. a. p., 439—440.

16) T. a. p., 439.

17) W. H. v. d. Pol, Liturgie, 27.

18) Barth, t. a. p., 439.

19) Emil Brunner, Das Gebot und die Ordnungen, 2, 41.

Hemelvaart.

En als Hij dit gezegd had, werd Hij opgenomen, daar zij het zagen, en een wolk nam Hem weg van hunne oogen. Hand. 1:9.

Het is zeer moeilijk ons voor te stellen, wat Jezus' hemelvaart voor Hemzelf geweest is.

Wij zijn aardisch, en van nature zoeken we ons deel in dit leven; en zelfs als genade een nieuw, geestelijk en hemelsch leven in ons wrocht, en ons oog geopend werd voor de dingen die boven zijn, — dan blijft toch nog deze aarde met haar ver-

houdingen en haar goederen zulk een belangrijk aandeel behouden in ons denken, onze verwachtingen, onze geluksvoorstellungen. En wij kunnen ons daarom zoo moeilijk eenig denkbeeld geven van wat de hemelvaart voor Jezus zelf geweest is.

Toch betrof die hemelvaart eerst Hem, en past het ons bij dit heilsfeit vóór alles te bedenken, wat het voor Jezus beteekend heeft, dat Hij van deze aarde de hemelsche heerlijkheid binnenging.

Deze aarde, — wat had ze Hem anders gebracht dan strijd en lijden en dood? En dat waarlijk niet alleen aan het einde Zijns levens; doch van den aanvang af had Hij hier beneden den toorn Gods gedragen tegen de zonde; had Hij niet anders gekend dan menselijke en duivelsche vijandschap, waartegen Hij immer weer, zonder rust, moest inworstelen; had Hij slechts geademd in een wereld van boosheid, die Zijn heilige ziel met afkeer vervulde. En wel lag er vertroosting voor Jezus in de wetenschap dat Hij den wil des Vaders volbracht, en vertroosting ook in de liefde der discipelen; maar 't was zoo lang en zoo bang eer Hij aan dien wil des Vaders ten einde toe had voldaan, en hoeveel droefheid hebben onverstand en kleingeloof juist van die discipelen Hem aangedaan.

Maar nu, — de hemel.

Met welk verlangen moet Jezus omhóóg hebben gezien; naar de volle rust en storelooze vrede, naar de verzadiging der vreugde voor Gods aangezicht; met welk een sterke begeerte heeft Hij het oogenblik verbeid, waarop de Vader Hem tot Zich wenkte, en den wolkenwagen Hem tegemoet zond.

De hemelvaart is voor Jezus een onbeschrijfbaar overgang geweest.

Daar den verzoenenden Vader te ontmoeten; geen toorn en verlating, maar enkel goedkeuring en liefde in Zijn oog te lezen; daár den Heiligen Geest in hemelsche mate te ontvangen; de zaligen te zien, die Hij kocht met Zijn bloed, en hun aanbidding te ontvangen; de engelen, en al de nooit geziene heerlijkheden des hemels.

Ja, — de nooit geziene heerlijkheden.

Want zeg nu niet, dat toch de Zoon van God de hemelsche schoonheid, waarin Hij thans ingeleid werd, reeds kende. Immers betrof het hier den mensch Jezus Christus. In Zijn menselijke natuur was Hij nimmer daarboven geweest. Nooit had Zijn menselijk oog den hemel gezien, noch Zijn oor de klanken daar vernomen. Jezus had wel de heil gekend, niet den hemel. Hoe zal Hij nu de volmaakte schoonheid bij God hebben genoten. En dan de heilige bevreemding Zijner ziel, dat Hij daarin het loon ontving op Zijn arbeid; dat Hij de opdracht des Vaders had vervuld, en Zijn liefde dien Vader een volkomen werk kon aanbieden; en dat Hij de Voorlooper was van een volk, dat straks eeuwig met Hem in de hemelsche heerlijkheid zou leven.

* * *

Is het niet goed, bij de hemelvaart vóór alles te denken aan wat deze voor Jezus zelf geweest is?

Wij doen dat te weinig.

Veelal geven we ons er eerst — zoo niet geheel — rekenschap van, wat die hemelvaart voor ons beteekent. Wat ze ons nut, is de vooropliggende vraag.

Maar toch, — waar deze laatste vraag waarlijk in het hart leeft, daar zal ook die andere niet ontbreken. Want het kan niet anders of een ziel, die behoeftig grijpt naar de schatten van Jezus' hemelvaart, zal in liefde en dankbaarheid Hem gedenken die ze verwierf. Al zouden we dan persoonlijk nog niet verzekerd zijn van ons deel aan Christus, dan zal het toch onze begeerte zijn dat Hij verhoogen en verheerlijkt worde, die Zich gaf voor verlorenen. Wie ongevoelig blijft voor de eere en zaligheid van Jezus Christus, hoe kan hij eenmaal zijn plaats hebben onder de schare der verlost, die daarboven jubelen zal: — Het Lam, dat geslacht is, is waard te ontvangen de eere en de aanbidding en de heerlijkheid.

Maar wie in de verhooging en genieting van Christus blijdschap en voldoening heeft, die mag daarin het kenmerk dragen, dat hij in liefde aan Christus verbonden is. Zou het Lichaam zich niet verheugen in de verheerlijking van het Hoofd?

Klimme dan op Hemelvaartsdag de Kerk des Heeren in den geest op naar de hoogte van den Olijfberg, en zie ze haar Heiland na in blijdschap over de zaligheid die Hij geniet.

Zelfs, — doch Zijn zegenende handen weer spreken die onderstelling, — maar zelfs indien Hij alleen voor Zichzelf ware opgevaren, dan nog zou het een feesture voor Zijn gemeente mogen zijn. Ze zou zelf meegenieten in de genieting van haar Jezus.

Hij die ter helle daalde voor zondaren, — Hij hebbe de eerste en hoogste aandacht bij Zijn hemelvaart. Zijn verheerlijking zij de diepste bevrediging onzer ziel. „Hij zal leven; en men zal Hem geven van het goud van Scheba, en men zal geduriglijk voor Hem bidden; den ganschen dag zal men Hem zegenen“.

U.

v. A.

KERKELUK LEVEN

Nieuwe meeningen inzake lijden en sterven. (V.)

Na Heidegger en Sternberger vraagt ook Max Scheler de aandacht. Over diens wetenschappelijke positie in het algemeen, met name over zijn phaenomenologische methode, spreken we hier thans niet. We wijzen slechts op enkele détailpunten, die met ons onderwerp in verband staan. We denken in de voornaamste plaats aan wat Scheler leert over lijden en dood. Van beteekenis zijn hier zijn geschriften: „Vom Ewigen im Menschen“, zijn opstel: „Vom Sinn des Leidens“, zijn boek „Wesen und Formen der Sympathie“ en zijn verhandeling over „Tod und Fortleben“. In deze laatste spreekt hij zich uit over wezen en kentheorie van den dood.

Hij stelt daarin drie vragen:

a. Wat is de dood?

b. Hoe is hij ons gegeven?

c. Wat voor zekerheid hebben wij in betrekking tot hem?

Schelers antwoord komt in hoofdzaak op het volgende neer.

Hetgeen wij „leven“ in biologischen zin noemen, doet zich aan ons voor op twee manieren: 1e. als een groep van eigenaardige vorm- en bewegingsphaenomenen, waar te nemen bij dieren, planten, menschen; 2e. als een proces, dat een eigen vorm en structuur heeft, behoorende tot zijn wezen. Dit proces verloopt aan een lichaam. Dit is een vaste, een constante grootheid, die als zoodanig den achtergrond vormt voor alle ondervindingen van de organen.

De structuur nu van elke willekeurige phase van het levensproces en van het bewustzijn daarvan, heeft drie „vlakken“: de directe aanwezigheid in het heden (x), verleden-zijn (ij), toekomstig-zijn (x).

In deze drie „vlakken“ nu liggen drie daarmee corresponderende kwalitatief-verschillende soorten van handelingen, corresponderende met x, ij, z. Het zijn: 1e. direct waarnemen, 2e. direct herinneren, 3e. direct verwachten. Deze drie handelingswijzen zijn principieel verschillend van alle indirecte (niet-onmiddellijke) waarneming, of herinnering, of verwachting; indirect genoemd, omdat zij (in tegenstelling met de eerste drie, die immers direct of onmiddellijk waren) slechts kunnen plaats vinden door middel van concludeeren of reproduceeren, of associëren.

Let men daarbij dan op het lichaam, dat den achtergrond voor dit proces vormt (zie boven), dan is in elk ondeelbaar tijdpunt een over heden, verleden en toekomst zich verdeelend levens-totaal voorhanden. De grootte, de omvang van dit totaal evenwel laat zich, bij het verder gaan van het levensproces, opnieuw verdeelen in bepaalde richting. Immers, die omvang groeit, voor wat het vlak van het verleden aangaat en neemt af voor wat dat der toekomst betreft. Met de hoeveelheid van het in elk oogenblik reeds geleefde leven vermindert zich de hoeveelheid van het beleven-kunnen. De speelruimte van het leven-kunnen wordt meer en meer ingeperkt en geringer, maar de druk van het verleden wast en neemt toe.

De dood is nu, volgens Scheler, niet een bloot empirisch bestanddeel van onze ervaring. Neen, het behoort tot het wezen van de ervaring van elk leven, dat zij op den dood gericht is. De grens, die aan het levensproces door den dood gesteld is, is altijd door het levensproces zelf als wet gegeven.

Het is duidelijk, dat in deze beschouwing van Scheler, voor zoover ze hier ter sprake kwam, feitelijk nog niet geraakt is aan het bijbelsche probleem van het sterven als een bepaalde, gequalificeerde manier van uittrading uit dit leven. Wat Scheler tot nog toe opmerkte, handelde feitelijk slechts over het afloopen van bepaalde levensprocessen, afgedacht nog van de wijze, waarop dit geschiedt, n.l. al of niet als gevolg van vloek of verstoring. Wat Scheler in dergelijke beschouwingen opmerkt over oud worden, en verouderen, zou b.v. grootendeels te handhaven zijn, indien, om een voorbeeld te noemen, ieders leven bewust aangewezen was op een hem aangekondigd toekomstig punt des tijds, waarin het leven-van-nu zou moeten verlaten worden, laat ons zeggen op de manier van Elia's hemelvaart. Toch zou zulk een wijze van verlating van dit leven nog geen „dood“ kunnen heeten.

Het begrip „dood“ wordt nog wel door andere elementen geconstitueerd, b.v. door dat der verbreking, der verstoring en van het lijden. Om dus te weten, of Scheler inderdaad in strijd komt met Gen. 1—3, ook waar het den zondeval predikt, of met Rom. 5: 12, dat den dood als van-buiten-af-ingedrongen ziet, ja dan neen, moeten wij ons afvragen, wat hij van den zin van het lijden zegt.

Over den zin van het lijden zelf spreekt Scheler uitvoerig. Hij betoogt, dat alle lijden der creaturen een objectieven zin heeft. Er is een algemeen begrip, waaronder alle lijden kan worden gesubsumeerd. Het formeelste en algemeenste „Oberbegriff“ voor alle lijden is dan dat van het offer. Zoo is ook de dood in objectieven zin een offer. Het organische individu, zegt Scheler, heeft dit offer te brengen ter wille van de voortplanting der soort. De oorzaken van den dood hangen dan ook oorspronkelijk op het allernauwst samen met de oorzaken van die substantie- en kracht-verlozen, welke zelf weer met de voortplanting verbonden zijn. In gelijken zin is alle leed en smart een offer-ervaring van een deel ten bate van het geheel, en van het lagere

ter wille
feitelijk
probleem
Zoodra ma
offeredac
verder. H
het christ
op treffens
van het
lijden van

Op de
van het
offer over
ter wille
het lagere
op hoogte
die zulks
Met na
verhouding
relatie van
te maken
organismen
Voorts ka
persoonse
durft noem
kelingen d
sonen" der
cultuurkri

Dit gezie
teekenis v
nu is de d
van de v
standhoud
„Steigerun

En van
een soort
hetzij zich
heele orga

Zoo nem
bouw van
Er is een
hierarchisc
heel" in r
sleever dez
zakelijker

En zoo
barenswel
deze beide
zelfden zin
uit-groei
dit boven
berust op
waaruit a
zoo iets al
vidu, dat
stervensm
een teeken
sterving va

Voor Sel
pijn een k
dingen. De
de opbouw
levenseenh
met Schel
we verder
verband-lev
voortplanti
zij de voor
meekomen
men uit d

Al word
paald, toch
den bijbel
smartel
king kom
proces bel
denis uitge
rie en de
wat de kw
den van
voor wat
hier alge
Doch de
bepaalde
rechtelijke
is Scheler
(hooge)pri
Schelers st
alle liefde
onderworpe
brengt, vin
alle offer
kop. Het
vanwege d
lief heeft,
Dwaans is,
gewin". Da
lust, maar
van Goeth

Deze opv
leer; en d
die van he
zag, een
zin" toe
Scheler, of
zin. De fig
Schelers b
wegnemen,
de fantasi